

О. В. Захарова

перший заступник начальника
Головного територіального управління юстиції
у Дніпропетровській області

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Сьогодні в нашій державі дуже гостро відчувається проблема корупції і вирішити її можливо лише реалізувавши комплекс антикорупційних заходів, які необхідно послідовно здійснювати в кожній із сфер суспільних відносин. Такий комплекс заходів повинен бути спрямований не лише на викорінення корупції як явища, а й запобігати умовам, що можуть сприяти її виникненню. Характер профілактичних заходів зумовлюється глибиною з'ясування соціальних передумов корупції, причин та умов корупційних діянь.

У зв'язку з тим, що нормативно-правові акти органів виконавчої влади, які зачіпають права, свободи та законні інтереси громадян або мають міжвідомчий характер, набувають чинності та можуть бути спрямовані на виконання лише після здійснення органами юстиції їх державної реєстрації та опублікування, органи юстиції відіграють значну роль у процесі викорінення корупційних норм ще на етапі прийняття нормативно-правових актів шляхом здійснення їх антикорупційної експертизи.

Якщо раніше Міністерством юстиції України здійснювалася лише антикорупційна експертиза за проектів нормативно-правових актів, то з серпня 2013 року вказана експертиза здійснюється також щодо нормативно-правових актів, поданих на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України та його територіальних органів. Таким чином, наказом Міністерства юстиції України від 5 серпня 2013 року № 1608/5 «Деякі питання проведення антикорупційної експертизи», зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 5 серпня 2013 року за № 1325/23857, запроваджено здійснення територіальними органами Міністерства юстиції України антикорупційної експертизи нормативно-правових актів під час їх державної реєстрації.

Кожен нормативно-правовий акт, поданий на державну реєстрацію, проходить правову експертизу на відповідність:

- Конституції України;
- законодавству України;
- Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року і протоколам до неї;
- міжнародним договорам України, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України;
- з урахуванням зобов'язань України у сфері європейської ін-

теграції та прав Європейського Союзу (acquis ЄС).

Складовою частиною правової експертизи є саме проведення антикорупційної експертизи, обов'язковість проведення якої передбачено статтею 15 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції», оскільки саме цей інструмент є одним із шляхів протидії корупції, що дозволяє викоринити корупційні норми ще на етапі підготовки проектів нормативно-правових актів. Тобто антикорупційна експертиза – діяльність із виявлення в нормативно-правових актах, проектах нормативно-правових актів корупційних факторів та розробки рекомендацій стосовно їх усунення.

**КОРУПЦІОГЕННИЙ ФАКТОР
(В ШИРОКОМУ РОЗУМІННІ) -
ЗДАТНІСТЬ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ
КОНСТРУКЦІЇ (ОКРЕМОГО
НОРМАТИВНОГО ПРИПИСУ
ЧИ ЇХ СУКУПНОСТІ)
САМОСТІЙНО ЧИ У ВЗАЄМОДІЇ
З ІНШИМИ НОРМАМИ СПРИЯТИ
ВЧИНЕННЮ КОРУПЦІЙНИХ
ПРАВопорушень.**

Антикорупційна експертиза здійснюється відповідно до Методології проведення антикорупційної експертизи (далі – Методологія), яку Міністерство юстиції України затвердило своїм наказом від 23 червня 2010 року № 1380/5 із змінами та доповненнями, які були внесені після набрання чинності Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції». Вона проводиться з метою виявлення у проектах нормативно-правових актів норм, що можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень, та ро-

зроблення рекомендацій щодо їх усунення.

За результатами правової експертизи приймається одне з таких рішень:

- про державну реєстрацію;
- про доопрацювання;
- про відмову в державній реєстрації;
- про повернення без державної реєстрації як такого, що їй не підлягає.

Прийняте рішення відображається у відповідному висновку, що готується за формою, затверджену порядком подання нормативно-правових актів на державну реєстрацію до Міністерства юстиції та його територіальних органів. У відповідному висновку обов'язково повинна міститися інформація про результати проведеної антикорупційної експертизи. Тобто якщо за її результатами в тексті нормативно-правового акта корупційних факторів не виявлено, відповідна інформація зазначається у висновку.

Завданнями антикорупційної експертизи є:

1) проведення комплексного дослідження нормативно-правових актів та проектів нормативно-правових актів з метою виявлення корупційних факторів;

2) підготовка обґрунтованих висновків щодо наявності або відсутності у нормативно-правових актах та проектах нормативно-правових актів корупційних норм, надання пропозицій та рекомендацій щодо їх усунення.

Під час оцінювання виявлених корупційних факторів особа, яка проводить експертизу, повинна обов'язково враховувати вид правотворчої діяльності і відповідно вид нормативно-правового акта, проекту нормативно-правового акта, що містить корупційні фактори.

Під час проведення експертизи здійснюються виявлення

та оцінка таких корупціогенних факторів:

1) нечітке визначення функцій, прав, обов'язків і відповідальності органів державної влади та місцевого самоврядування, осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

2) створення надмірних обтяжень для одержувачів адміністративних послуг;

3) відсутність або нечіткість адміністративних процедур;

4) відсутність чи недоліки конкурсних (тендерних) процедур.

Для виявлення в нормативно-правовому акті, проекті нормативно-правового акта корупціогенних факторів Методологією встановлюються індикатори. Індикатор корупціогенності – ознака нормативно-правового припису, що може свідчити про наявність в нормативно-правовому акті, проекті нормативно-правового акта корупціогенних факторів.

ДО КОЖНОГО КОРУПЦІОГЕННОГО ФАКТОРА У МЕТОДОЛОГІЇ ВИЗНАЧЕНО ПОНЯТТЯ ТАКОГО ФАКТОРА, КРИТЕРІЇ ТА СПОСОБИ ЙОГО ОЦІНКИ І МОЖЛИВІ СПОСОБИ ЙОГО УСУНЕННЯ

Виявляючи в нормативно-правовому акті, проекті нормативно-правового акта корупціогенні фактори, особа, яка проводить експертизу, повинна враховувати, що ознаки більшості з названих у Методології факторів взаємопов'язані між собою. Таким чином, один і той самий індикатор корупціогенності (конкретний нормативний припис) може свідчити про наявність в нормативно-правовому акті, проекті нормативно-правового акта різних корупціогенних факторів.

У РАЗІ ВИЯВЛЕННЯ ЗАЗНАЧЕНИХ КОРУПЦІОГЕННИХ ФАКТОРІВ ОСОБА, ЯКА ПРОВОДИТЬ ЕКСПЕРТИЗУ, ЗОБОВ'ЯЗАНА СФОРМУЛЮВАТИ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЇХ УСУНЕННЯ.

Усунення виявлених корупціогенних факторів може здійснюватись шляхом:

1) конкретизації положень нормативно-правового акта, проекту нормативно-правового акта;

2) включення до нормативно-правового акта, проекту нормативно-правового акта відсильних норм, що передбачають необхідність використання положень інших нормативно-правових актів;

3) відображення в нормативно-правовому акті, проекті нормативно-правового акта розгорнутих (повних) процедур.

У разі виявлення при проведенні експертизи техніко-юридичних недоліків нормативно-правового акта, проекту нормативно-правового акта особа, яка проводить експертизу, вказує на них, як на корупціогенні фактори. До таких недоліків належать:

1) юридичні колізії нормативних приписів, що містяться в одному нормативно-правовому акті або в різних нормативно-правових актах, у тому числі невідповідність змісту нормативних приписів нормативно-правового акта, проекту нормативно-правового акта положенням нормативно-правового акта, який має вищу юридичну силу;

2) розробка проекту нормативно-правового акта, видання (прийняття) нормативно-правового акта органом (особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування) з перевищенням своєї компетенції;

3) порушення встановленої форми нормативно-правового акта, проекту нормативно-правового акта;

4) порушення вимог нормопроектувальної техніки;

5) технічні помилки в тексті, пропущення слів тощо. ■

ТАКИМ ЧИНОМ, ЕФЕКТИВНА ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ НЕМОЖЛИВА БЕЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛЬНОЇ ВІДКРИТОСТІ ВЛАДИ, ОДИНМ ІЗ ЗАСОБІВ ТАКОЇ ПРОТИДІЇ Є ПРОВЕДЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ ОРГАНАМИ ЮСТИЦІЇ - ВИЯВЛЕННЯ КОРУПЦІОГЕННИХ ФАКТОРІВ ЩЕ НА СТАДІЇ ПРИЙНЯТТЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ.